

Συνέντευξη με τον κ. Πασπαράκη Δημήτριο (Π.Δ.) και τον Σταυρακάκη Βασίλειο
(Σ.Β.)

Κρήτη, Περβόλια Ν. Ρεδύμνης, Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Παράρτημα Ρεδύμνου)

11 Ιουνίου 2005

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:

Θεοδοσοπούλου Ειρήνη, Φραγκούλης Εμμανουήλ

Ερ. Σήμερα 11 Ιουνίου 2005, έχουμε την τιμή και τη χαρά να συνομιλούμε με τον κύριο Πασπαράκη Δημήτρη που είναι λυράρης, με τον κύριο Σταυρακάκη Βασίλη που παίζει μαντολίνο, με τον κύριο Σιγλέτο Βασίλη που παίζει λαούτο, και με τον κύριο Ζαχάρη το Μαδιουδάκη, που τον έχουμε ξανακούσει με τον κύριο Σκουλά, που παίζει επίσης λαούτο. Και ας ξεκινήσουμε με τον κύριο Πασπαράκη και να σας ρωτήσουμε πώς και ξεκινήσατε να μαθαίνετε όργανο; Ήταν το πρώτο όργανο η λύρα;

Π.Δ. Ε, ναι. Εμένα ο πατέρας μου, μου 'δωσε το ερέθισμα γιατί ήτανε λυράρης.

Ερ. Από πού κατάγεστε;

Π.Δ. Η καταγωγή μας είναι από τα Ανώγεια, γεννηθήκαμε εμείς οι πιο νεότεροι στα Αρμανώγεια κι εκεί ακόμη, αν και έχουνε πεθάνει οι γονείς μου, από κει ξεκινήσαμε και κατεβήκαμε μετά στις πόλεις. Ο πατέρας μου ήτανε λυράρης και ασφαλώς ακούγοντας έναν άνθρωπο μέρα - νύχτα να παίζει μουσική, όταν υπήρχε το ερέθισμα και από τη φύση ακόμα, καλλιεργείται όταν ακούς τον πατέρα σου κάθε μέρα να παίζει μουσική. Έτσι, λοιπόν, άρχισε να μ' αρέσει.

Ερ. Ο πατέρας, το όνομα του Μανώλης...

Π.Δ. Ναι, Μανώλης Πασπαράκης.

Ερ. Έπαιζε επαγγελματικά ο πατέρας σας;

Π.Δ. Ναι, την εποχή εκείνη, ναι. Επαγγελματικά οπωσδήποτε στην περιοχή του.

Ερ. Ποιος τον συνόδευε θυμάστε;

Π.Δ. Α, δυστυχώς αυτοί οι παλιοί οι πραγματικά αγωνιστές τις περισσότερες φορές παίζανε χωρίς να έχουνε...

Ερ. Μόνοι τους;

Π.Δ. Ναι.

Ερ. Με γερακοκούδουνα;

Π.Δ. Με γερακοκούδουνα, με ό,τι μπορούσαν να βρουν. Καμιά φορά ο Κουμιώτης ο Γιώργης με το μαντολίνο τότε, ενώ έγινε μετά λαουτιέρης, του δινότανε η ευκαιρία «έλα να με βοηθήσεις». Ή ακόμη κι απ' το χωριό μας μέσα αν έδωνε κάποιον ίσα - ίσα να του κρατάει ένα μπάσο σαν ενίσχυση, τον έπαιρνε, αλλά θα 'λεγε κανείς τις περισσότερες φορές οι παλιοί μόνοι τους παλεύανε.

Ερ. Και πώς ξεκινήσατε εσείς να μαθαίνετε λύρα; Το πρώτο όργανο ήταν η λύρα;

Π.Δ. Ναι, εμένα το πρώτο όργανο πο' 'πεσε στα χέρια μου, ναι, στο σχολειό πηγαίναμε, την εποχή εκείνη ο πατέρας μου τη λύρα δεν την είχε σαν κάτι που να διασκεδάζει, ήταν ένα εργαλείο που το χρησιμοποιούσε για να ζήσουμε. Ήτανε κάτι ας πούμε σαν κειμήλιο και δεν μπορούσε να το δίνει, γιατί εμάς η οικογένειά μας ήτανε μεγάλη, ήμαστε δέκα αδέρφια, οπότε και οι μεγαλύτεροι από μένα θέλανε να μάθουνε μουσική και το 'κρυβε το όργανο ή το κρεμούσε κάπως ψηλά για να μην το φτάνουμε. Ε, ναι. Όταν έμενα στο σπίτι μοναχός, με παντίους τρόπους προσπαθούσα να φτάξω το σακουλάκι που είχε κρεμάσει τη λύρα, αλλά πάλι με το φόβο μη τυχόν και κάνω καμιά ζημιά και ήτανε πραγματικά κάτι που ζούσε την οικογένεια του. Είδα κάποια στιγμή ότι τα δάχτυλά μου...

Ερ. Συγγνώμη, θυμάστε αυτή τη λύρα από πού την είχε πάρει;

Π.Δ. Τα πρώτα του χρόνια θυμάμαι απ' το Χουδέτσι, από κάποιον Λευτέρη Βρασάκη, από 'κει θυμάμαι κι είχε πάρει μια λύρα, αλλά την πρώτη του λύρα, την πρώτη του λύρα τήνε βρήκε μέσα σ' ένα μπαούλο, απ' ό,τι μου είχε πει, δεν ξέρω αν την καταλαβαίνετε τη λέξη μπαούλο, κασέλα, μπαούλο... όταν είχανε πλέον φύγει οι Τούρκοι σε κάποιο σπίτι στο χωριό μας ή στα Μουριέρες δεν ξέρω σε ποια... πήγε και έβρηκε ας πούμε μέσα σ' αυτό το χώρο ένα όργανο που λεγότανε λύρα και ασφαλώς δε θα 'χενε τη σημερινή μορφή. Την τότε εποχή ήτανε οι χορδές από έντερο, έτσι τις κάνανε τότε τις χορδές, ξεκίνησε έτσι, δε θυμάμαι να σας πω τώρα

λεπτομέρειες, αλλά αυτό που θυμάμαι όταν αρχίσαμε εμείς να μεγαλώνουμε, να νοιώθουμε την κοινωνία, θυμάμαι ότι είχε παισιώσει, είχε πάει στο Χουδέτσι, είχε πάρει μια λύρα, και μάλιστα είχε τη μορφή τότε... βιολόλυρα τη λέγανε...

Ερ. Α, έπαιζε βιολόλυρα; Σαν βιολί δηλαδή αλλά όρθια, ε;

Π.Δ. Έτσι, ναι.

Ερ. Λυράκι μικρό είχες;

Π.Δ. Είχε και μικρά λυράκια. Είχε ναι, μια λύρα μικρή αλλά δεν υπάρχει σήμερα και τέλος πάντων λυπάμαι που το λέω πως δεν υπάρχουνε, και λυπάμαι που λέω ότι δεν θυμάμαι μερικά πράγματα γιατί δεν είχα το μυαλό που έχω τώρα και τη γνώση να κρατάω αυτό το αρχείο θα έλεγε κανείς, δεν το έχω σήμερα, δεν το κάνω καλά, αλλά δεν ήξερα ότι θα μου γίνει πλέον... κάτι μεράκι και κάτι που δε θα μπορούσα να ζήσω χωρία τη μουσική, και χωρίς την έννοια της παράδοσης. Προσπαθούσα, λοιπόν, ξεκρεμούσα το σακουλάκι, έβγαζα τη λύρα...

Ερ. Με εντέρινες χορδές ήταν αυτή;

Π.Δ. Κανονικές χορδές, καλές χορδές, κανονικά, ναι. Ε, κάποια στιγμή, έπαιξα φαίνεται ένα... χάραξα ένα κομμάτι και από τη χαρά μου άφησα τη λύρα πάνω στο κρεβάτι του πατέρα μου, γιατί την κρεμούσε από πάνω απ' το κρεβάτι του να μην τη φτάνουμε. Εγώ έβαζα μια καρέκλα, ανέβαινα στη καρέκλα και μετά στο κρεβάτι, είχε ένα ψηλό κρεβάτι από αυτά τα παλιά κρεβάτια, τα σιδερένια, κάποια στιγμή λοιπόν έπαιξα κάτι και ξέχασα να φυλάξω τη λύρα, αλλά εγώ έφυγα απ' τη χαρά μου και φώναξα στο χωριό ότι «έμαθα λύρα, έμαθα λύρα». Μιλάμε τώρα για εννιά χρονώ θα ήμουν, δέκα χρονών δε νομίζω. Δεν ξέρω. Τέλος πάντων, όταν του 'παν του πατέρα μου δε με μάλωσε αλλά ήθελε να δει τι έπαιξα. Είδε ότι χάραξα κάτι και τότε θυμάμαι και μου 'πε «τώρα θα σου μάθω κι εγώ ένα σκοπό» και μου 'δειξε μια κοντυλιά. Αυτά ήταν τα μαθήματα, δεν πιστεύω ότι διδάχτηκα, τα μαθήματα του πατέρα μου... δάσκαλος ήταν... κι ο καθένας είναι δάσκαλος, δάσκαλοι ήταν εκείνη την εποχή γιατί επαίζανε κάποιοι, το παίρναμε εμείς γι' αυτό μπορεί να πει κανείς πως ήτανε δάσκαλοί μας. Ύστερα, τώρα, όταν άρχισα να ακούω και να προσέχω τη μουσική, σιγά -

σιγά έφτασα και στο σημείο να πάρω δικό μου όργανο στα δεκαεφτά μου θυμούμαι και έκαμα την πρώτη επίσκεψη σε γλέντι, ας πούμε, το πρώτο μου γλέντι και ήμουνα και πολύ συγκινημένος γιατί θα σας πω τι χρήματα έβγαλα, τριακόσιες πενήντα δραχμές τότε...

Ερ. Τότε ήταν πολλά λεφτά όμως...

Π.Δ. Δεν... Αν πούμε πως ήταν σαν σήμερα... να τα κάνουμε 350 ευρώ να τα κάνουμε χίλια; Έτσι περίπου θα ήτανε.

Ερ. Πόσο χρονών; Δεκαεφτά;

Π.Δ. Δεκαεφτά.

Ερ. Και ποιος σας είχε καλέσει; Τι ήταν γάμος;

Π.Δ. Γάμος ήτανε, γάμος... να θυμηθώ καλά, όχι, ήταν πανηγύρι. Πανηγύρι ήτανε, ναι.

Ερ. Σε ποια γιορτή;

Π.Δ. Ωχ, τώρα με δυσκολεύετε. Δε θυμάμαι τις γιορτές σας λέω είναι και τα χρόνια περασμένα.

Ερ. Εσείς τι ακούσματα είχατε τότε;

Π.Δ. Ο πατέρας μου...

Ερ. Τον είχατε πρότυπο τον πατέρα σας, θέλατε να του μοιάσετε;

Π.Δ. Τον είχα... πράγματι τον είχα πρότυπο. Αλλά στη συνέχεια που μπήκα στο παιχνίδι πλέον της μουσικής, αυτά που με συγκινούσαν και με συγκινούν ιδιαίτερα ήταν ο Ροδινός. Μ' άρεσε ο τρόπος που εκτελούσε το κάθε κομμάτι ο τρόπος που έπαιζε το δοξάρι του και τα δάχτυλα βέβαια.

Ερ. Ο πατέρας σας είχε γνωρίσει το Ροδινό;

Π.Δ. Δεν τον είχε γνωρίσει. Τον ήπαιζε λίγο, αλλά ο πατέρας μου είχε δοθεί... τότε περισσότερο αυτό που του άρεσε... ήταν ας πούμε οι κοντυλιές. Τα συρτά... δεν ξέρω αν όλοι οι παλιοί ήτανε έτσι, αλλά εμάς στη μεριά μας, και ο Στραβός εδώ, ο μπάρμπας μου στα Ανώγεια, στα συρτά δεν ήτανε τόσο πετυχημένοι όσο ήτανε στις κοντυλιές, όσο ήταν στα χορευτικά να παίζουμε, μαλεβιζιώτη να παίζουμε, ανωγειανό πηδηχτό, είχαμε πει και προηγούμενως... πεντοζάλη. Αυτά ήτανε περισσότερο που τους γεμίζανε, δεν ξέρω γιατί, ίσως και να 'τανε αυτό, όταν παίζανε που δεν είχανε μπάσο να παίζουμε, δημιουργούσαν ένα θόρυβο οι ίδιοι για να κρατάνε στον εαυτό

τους μπάσο, δηλαδή μπορεί να παίζανε ας πούμε τη Λα χορδή και συνάμα να παίζουνε και τη Ρε όταν ταυτιζόταν τα πατήματα για να δημιουργούν ένα θόρυβο να νοιώθουν ότι έχουν κάτι παραπάνω να τους κρατάει.

Ερ. Ναι. Σούστα υπήρχε στα Αρμανώγεια;

Π.Δ. Πώς δεν υπήρχε; Και σούστα έπαιζε ο πατέρας μου, η σούστα, πάντα η σούστα δεν μπορεί να λείπει από κανένα διαμέρισμα της... Κρήτης τουλάχιστον.

Ερ. Στα Αρμανώγεια πώς και πήγατε; Εκεί γεννηθήκατε;

Π.Δ. Ο πατέρας μου... ναι, εγώ γεννήθηκα εκεί. Ο πατέρας μου έκατσε εκεί.

Ερ. Υπήρχε δηλαδή μεγάλη μερίδα των Ανωγειανών στα Αρμανώγεια;

Π.Δ. Οι Ανωγειανοί αν το εξετάσουμε τώρα, όταν εκάψανε τα Ανώγεια, που τα κάψανε δυο - τρεις φορές, και πιο μπροστά ακόμα, είχανε φύγει και πολύ πιο μπροστά αν πιάσεις τώρα την Κρήτη και σε πολλά σημεία της Ελλάδος είχανε φύγει οι Ανωγειανοί, ήτανε φτωχός ο τόπος τότε, και μετά που ήρθανε και τα καψίματα των Ανωγειανών είχανε διασπείρει σε πολλά μέρη της Κρήτης και της Ελλάδας κι ακόμη και στο εξωτερικό. Αλλά είχαν όλους τους χορούς.

Ερ. Στα Αρμανώγεια χορεύαν ας πούμε και τραγουδούσαν τα ίδια με τα Ανώγεια;

Π.Δ. Τα ίδια. Αν πάτε στο χωριό μας να ανοίξετε τα μάτια σας και να μη δείτε ας πούμε, θα νομίσετε πως είστε στα Ανώγεια.

Ερ. Έτσι, ε;

Π.Δ. Ναι, οι συνήθειες... Ακριβώς όλα.

Ερ. Οι σκοποί;

Π.Δ. Οι σκοποί, οι ευαισθησίες...

Ερ. Ούτε πιο αργά ή πιο γρήγορα δεν παίζουνε;

Π.Δ. Όλα τους είναι τα ίδια πράγματα. Ναι, εμάς επειδή είναι πιο λίγο το χωριό, πιο μικρό το χωριό, δίνουνε περισσότερο... ό,τι κάνουνε... όλοι μας, κι ό,τι κάνανε παλαιότερα οι μερακλήδες που δε νομίζω να έχουνε περάσει ποτέ κανένα μέρος της Κρήτης όπως έχουνε περάσει τα Ανώγεια, η οικογένεια του Βασίλη, οι Σταυρακάκηδες, μιλάμε για να κάθεται να τους ακούς να γλεντήζουνε με του πατέρα μου τη λύρα και να λες «Θε μου και δίνε μου

χρόνο να κάθομαι εδώ και να ακούω αυτούς τους ανθρώπους να διασκεδάζουν». Ήτανε κάτι που δεν μπορεί κανείς να φανταστεί, ναι. Κι ακόμη συνεχίζουν εμάς. Εμάς είναι στο χωριό ευαίσθητοι και είναι και λεπτολόγοι δηλαδή εμάς εάν περάσει κανείς να παίξει μουσική και δεν αποδώσει σωστά, κρίνεται αμέσως. Και τα κοπέλια μπορεί να κάνουνε συζήτηση να πούνε «μ, δε μου αρέσει» ή «ωραίος είναι».

Ερ. Αυτό έχει εξασθενήσει σ' άλλες περιοχές την Κρήτης, έτσι; Το φίλτράρισμα αυτό.

Π.Δ. Δεν ξέρω αν... δε νομίζω να έχει εξασθενήσει στην Κρήτη. Η Κρήτη είτε το θέμε είτε δεν το θέμε, είτε τη βομβαρδίζουμε είτε όχι, η Κρήτη είναι τόσο βαθιές οι ρίζες της από άκρη ως άκρη, που ό,τι και να κάνουνε... έχω επανειλημμένως πει ότι η Κρήτη είναι σαν τη Λερναία Ύδρα, θέλεις να κόψεις τη μια κεφαλή και φυτρώνουνε δυο. Δεν παδιέται η Κρήτη. Δεν καταπολεμείται η Κρήτη. Είναι ακατανίκητη. Στα πάντα της. Ε, πολλές φορές, μη συνεχίζουμε τη συζήτηση, αλλοιώνονται μερικά πράγματα αλλά επανέρχονται πάλι στη θέση τους, όταν επέλθει η λογική που είχε εξαφανιστεί για ένα διάστημα από τη νεολαία κι έπεται συνέχεια αλλά αν το εξετάσουμε η Κρήτη είναι ένα θηρίο που δε σκοτώνεται.

Ερ. Όταν λέτε αλλοιώνονται κάποια πράγματα; Τα σημερινά πράγματα πώς τα βλέπετε;

Π.Δ. Παραδείγματος χάριν, τα σημερινά πράγματα στον τομέα ποιον..., της μουσικής; Για μένα, όπου κι αν έχω μιλήσει ποτέ δεν είπα ότι η μουσική μας υποφέρει. Δεν υποφέρει η μουσική μας, μπορεί να την καταπατούνε μπορεί να την καταπολεμούμε, υπάρχουνε αυτοί οι άνθρωποι, κι ακόμη σήμερα όταν βρίσκονται... δεν είναι, είναι εφήμερα αυτά όλα, όλα είναι εποχιακά και φεύγουνε. Ύπάρχουν άνθρωποι όμως που την κρατάνε, και τα κομμάτια που γράφουνε, και η συνέχεια, είναι διαχρονικά όλα, δεν χάνονται. Δε θα κρεμαστούμε. Δε θα πιαστούμε από αυτούς που τις χαλούνε. Δεν πρέπει και να κάνουμε και καθόλου συζήτηση για αυτούς. Ας προσέχανε.

Ερ. Λοιπόν, να πιάσουμε τώρα την ιστορία σας λίγο. Εσείς παίζετε πρώτη φορά δεκαεφτά χρονών και μετά; Μικρός ήσασταν; Πώς το πήρε ο κόσμος; Αρέσατε;

Π.Δ. Κοιτάζετε, στην αρχή... την αρχή που ξεκίνησα πού να πάρεις τα περιθώρια να ανοίξεις τα φτερά σου, και να πιαστείς να πούμε σαν καλλιτέχνης! Εγώ αν με ρωτήσεις, γιατί έχω μάθει να κρίνω τον εαυτό μου τον ίδιο, εγώ άργησα να φανώ. Πολύ άργησα να φανώ. Δηλαδή όταν έβλεπα στην ηλικία μου κι ακόμα μικρότερους λυράρηδες να έχουνε φτάσει αν όχι στο μετερίζι, να 'χουνε φτάσει σε ψηλό επίπεδο στη μουσική του σαν ονόματα, η μουσική μου δεν ήτανε χαμηλή, αλλά θα ήτανε μη σου πω και καλύτερη, ήτανε εκείνη την εποχή ποιος σε προωθούσε ποιες δυνάμεις είχες, και τι τύχη είχες. Ε, αυτό το μεγάλο κουράγιο που είχα, το μεγάλο καλό που είχα, ποτέ μου δεν κλόνισα, ποτέ μου δεν πίστεψα ότι δε θα κάμω τίποτα στη ζωή μου είχα ένα πιστεύω μέσα μου, είχα μια αδύναμη και τέλος πάντων. Να μην παινεύουμε και τους εαυτούς μας. Δε μου 'φυγε ακόμα αυτή η δύναμη, νομίζω ότι καλλιτεχνικά πλέον και σαν συνθέτης και σαν πολλά σαν, ειλικρινά σας ελέω θαρρώ πως είμαι είκοσι πέντε, τριάντα χρονών. Ή σαράντα που αρχίζει κανείς να γερνάει περισσότερο. Έτσι πιστεύω. Και ούτε περνά από μέσα μου να νοιώσω ότι είμαι μεγάλος και μη γράψω ή όχι. Έχω πάρα πολλά ακόμα μα κι έχω και την όρεξη! Κι εκτός που είμαι... έχω μάθει και πάρα πολλά, έχω και την όρεξη να δημιουργήσω! Κι όχι μόνο έχω την όρεξη. Δημιουργώ, ακόμη κι εκεί που περπατάω, ακόμα κι εκεί έρχονται τα κομμάτια όλα που γράψαμε και όλα τα κομμάτια που έχω γράψει τώρα τελευταία και πιο παλιά και με το Βασίλη που έχουμε κάνει, και νομίζω και το ξέρουνε κι οι άλλοι, ποτέ δε λες «πάω να γράψω μια μουσική». Ποτέ δεν το λες αυτό.

Ερ. Έρχεται μόνο του.

Π.Δ. Αυτό έρχεται μόνο του και μπορεί και τη στιγμή που τρως ν' αφήσεις το κουτάλι ή το πιρούνι, να πας να το γράψεις.

Ερ. Και πώς το θυμάστε μετά; Κατ' αρχήν έρχεται ο σκοπός φαντάζομαι.

Π.Δ. Ναι, πρώτα έρχεται η μουσική στο μυαλό σου και το... η μόνη δουλειά που κάνω είναι να πιάσω τη λύρα, να το μετατρέψω, τα τελευταία είκοσι -

είκοσι πέντε χρόνια που ξέρω να γράψω κάπως μουσική, να το φέρω απ' το μυαλό μου και να το μετατρέψω στη λύρα, και να δω σε ποιες νότες είναι και σ' ένα χαρτί να το γράψω.

- Ερ. Ναι. Περπατάτε όμως στο δρόμο και σας έρχεται μια μελωδία, τι κάνετε;
- Π.Δ. Έχω σταματήσει. Με τη λύρα, έχω τη λύρα στο αμάξι πάντα γιατί, όλες μου οι στραδιές να το πούμε εγώ που κάνω, είναι από ωδείο σε ωδείο κι έτσι μεταφέρομαι. Κατεβαίνω, βγάζω τη λύρα από το καπό του αυτοκινήτου, κάθομαι, δε θέλω πολύ, έχω το σκοπό μέσα μου, τότε μεταφέρω στα δάχτυλα μου, και τότε γράφω και φεύγω. Γιατί αυτά ξέχνιούνται.
- Ερ. Αν περπατάτε στο δρόμο χωρίς λύρα;
- Π.Δ. Πολλές φορές στενοχωριέμαι.
- Ερ. Σας φεύγει μετά;
- Π.Δ. Ναι.
- Ερ. Ναι, ε; Και μετά, αφού βγάζετε την μελωδία, βγάζετε και τη μαντινάδα ή...
- Π.Δ. Μελωδία... μελωδία... να σας πω κι εγώ κάτι, η μελωδία δεν πιστεύω γιατί εμάς τα συρτά μας ξέρουμε όλοι μας ότι είναι, έχουμε πρώτο και δεύτερο μέρος, δεν είναι όπως στην κοντυλιά που θα παίζεις μια κοντυλιά και θα είναι μονοκόμματη. Τα συρτά χωρίζονται σε δυο μέρη, το πρώτο και το δεύτερο μέρος. Δεν πιστεύω ότι ποτέ κανείς θα μπορεί την ίδια στιγμή να γράψει σκοπό, πρώτο και δεύτερο μέρος αμέσως. Εγώ τουλάχιστον, απ' ό,τι έχω γράψει στα τετράδια μου που βρίσκονται, άλλοτε μπορεί να το βρεις τελειωμένο, τα περισσότερα είναι το πρώτο γραμμένο, ή πολλές φορές και δεύτερο. Εκεί χρειάζεται ύστερα, να πάρεις το χρώμα του σκοπού όπως τον έχεις γράψει και αν έχεις ας πούμε δυνατότητα, να βάλεις το πρώτο αν έχεις το δεύτερο, ή να βάλεις το δεύτερο αν έχεις πρώτο.
- Ερ. Κι αν φτιάξετε λοιπόν και το πρώτο και το δεύτερο μέρος...;
- Π.Δ. Πολλές φορές μπορεί να γίνει να γράψεις το πρώτο και το δεύτερο μαζί.
- Ερ. Όχι, δε λέω ταυτόχρονα. Τα συνδέσατε, βρήκατε ότι είναι στον ίδιο δρόμο, πάνε, και λέτε αυτό θα 'ναι το συρτό.
- Π.Δ. Ναι, το φτιάχνω. Όταν βλέπω ότι ετοιμάζομαι, ειδικά τα τελευταία χρόνια απ' το '99 και ύστερα, και πιο μπροστά είχα συνεργαστεί με το... με τους

Σταυρακάκηδες, και με τον Γιώργη το Σταυρακάκη που μου 'χε δώσει μαντινάδες, αλλά από το '99 κι ύστερα άρχισα πλέον να γίνομαι πιο επιμελής και πιο προσεχτικός στις δουλειές μου και φωνάζω «επιτροπή» θα την έλεγα, θα φωνάζω το Βασίλη, θα φωνάζω το Σιγλέτο το Σταυρακάκη το Βασίλη, θα φωνάζω το Μήτσο το Σταυρακάκη που είναι ένας άνθρωπος που σε στίχους απάνω μετράει πάρα πολύ στην Κρήτη, το Γιώργη, άλλους ανθρώπους που είναι μερακλήδες, και κάθομαι να διαλέξω τα κομμάτια και μετά θα αποταθώ στο στιχουργό.

Ερ. Ποιος σας δίνει στίχους;

Π.Δ. Ο Γιώργος ο Σταυρακάκης, Μιχαλόμπας έτσι τον ονοματίζουνε, Μιχαλόμπας, έτσι είναι το παρατσούκλι του, και ο Σταυρακάκης ο Μήτσος. Δεν θέλω να αμείβομαι.

Ερ. Ο οποίος τι σχέση έχει με τον κύριο Βασίλη, είπαμε;

Π.Δ. Ο Βασίλης με το Μήτσο είναι πρώτα ξαδέρφια. Με τον άλλο είναι... δεν ξέρω αν είναι τρίτα ή όχι, αλλά... μετά θα κάτσουμε και να βρούμε τις μαντινάδες που θα ταιριάζουν στον κάθε σκοπό. Γιατί εκεί είναι, δεν είναι μόνο η τέχνη να γράψεις ή να συνδέσεις κάτι, είναι στη συνέχεια το πώς θα μπορέσεις να το ταχτοποιήσεις, να το φτιάξεις για να βγει ένα ωραίο σύνολο. Και είχα γράψει πολλούς δίσκους πιο παλιά, και έβλεπα ότι η μουσική μου ήτανε καλή, και γράψαμε κι ένα κομμάτι εδώ πέρα...

Ερ. Πότε ξεκινήσατε να βγάζετε σκοπούς δικούς σας;

Π.Δ. Θα πρέπει να 'γραψα τον πρώτο μου δίσκο, που ήτανε μικρά δισκαλάκια τότε το '69... '69, '70, '71, ξανάγραψα. Τότε είχα γράψει τους μικρούς δίσκους. Μετά το '69... το '79 θα πρέπει να 'καμα ένα δίσκο με το Γιάννη τον Ξυλούρη, που έχει την ονομασία «Μονοφατσιώτικα», επειδή η περιοχή μου είναι το Μονοφάτσι, τα ονοματίσαμε... επειδή οι Ξυλουραίοι είχανε γράψει ένα δίσκο τα «Ξυλουραίικα», εμείς λοιπόν τα ονοματίσαμε τότε τα «Μονοφατσιώτικα». Ε, μετά τα «Μονοφατσιώτικα» έγραψα έναν άλλο δίσκο με τους Φραγκιαδάκηδες, το Μιχάλη, και τότε φώναξα και τον Σταυρακάκη τον Μιχάλη και μου 'παιξε μαντολίνο, γιατί ο Βασίλης ήταν τότε πιο μικρός, και γράψαμε ένα άλλο δίσκο που ήτανε «Τραγουδία και χοροί της Κρήτης», μετά ήρθε ο Βασίλης που μεγάλωσε, ο Σιγλέτος είχε...

- Ερ. Ο Σιγλέτος που είναι κι ανιψιός σας.
- Π.Δ. Ναι, και καθίσαμε και μελετούμε από τότε, έχουμε κάνει τρεις - τέσσερις δίσκους με το Βασίλη το Σιγλέτο, είχαμε γράψει μετά «Οδοιπορικό στην Κρήτη», είχαμε γράψει... τώρα τελευταία που είχαμε κάνει, δεν θυμούμαι και όλους μου τους δίσκους αλλά τα τελευταία που είχαμε κάνει τα «Φτερουγίσματα», και είχε τραγουδήσει και ο Βασίλης...
- Ερ. Ο Σταυρακάκης;
- Π.Δ. Ο Σταυρακάκης, και το τελευταίο τώρα που είναι στην επικαιρότητα, είναι το «Θλιμμένο μου χαμόγελο».
- Ερ. Ναι. Πόσους δίσκους συνολικά έχετε κάνει, περίπου;
- Π.Δ. Δεν ξέρω... καμιά δεκαριά είναι. Δεν γράφω, εγώ δεν γράφω ταχτικά δίσκους.
- Ερ. Γιατί;
- Π.Δ. Γιατί δε μ' αρέσει. Δε δέλω προχειρότητες.
- Ερ. Να ρωτήσω κάτι. Όταν βγάζετε ένα δίσκο πρέπει να είναι δικά σας αποκλειστικά;
- Π.Δ. Ναι.
- Ερ. Τον Ανωγειανό πηδηχτό ας πούμε δεν τον έχετε γράψει;
- Π.Δ. Ανωγειανός πηδηχτός σας είπα, το 'πα ύστερα, εννιά φορές τον έχω γράψει, γιατί τότε κατέχω. Ας μου επιτραπεί να το πω έτσι, ξέρω να τότε παίζω.
- Ερ. Τον ακούγατε απ' τον πατέρα σας αυτόν;
- Π.Δ. Ναι.
- Ερ. Κι από άλλους, στα Ανώγεια;
- Π.Δ. Ο πατέρας μου τον έπαιζε, από κει τον έμαθα.
- Ερ. Άλλες κοντυλιές παραδοσιακές παίζετε;
- Π.Δ. Ναι. Αυτές. Πάλι απ' τον πατέρα μου τις κοντυλιές, με τον τρόπο πουτσι ήπαιζε. Γιατί εγώ πιστεύω, μια και φτάσαμε στις κοντυλιές, και... πάντα είμαι αντικειμενικός και μπορεί καμιά φορά να κουβεντιάζεις με ανθρώπους και να μην έχουνε αυτήν την αντικειμενικότητα και να βρίσκεσαι μπερδεμένος. Η πηγή στα συρτά... η πηγή... για μένα... είναι συρτά. Και προπαντός τα κομμάτια τα ριζίτικα γίνονται στα Χανιά, και τα συρτά υπάρχουνε πολλά συρτά απ' τα Χανιά και έπεται στη συνέχεια

Ρέθυμνο και τα λοιπά και τα λοιπά. Οι κοντυλιές, αν τις ψάξουμε, όλες που τσι ψάχνω, είναι απ' τη Σητεία, από κει προέρχονται οι κοντυλιές, αλλά από ό,τι εξακριβώνει κανείς άμα τα παρακολουθήσει, είναι πώς μιλάς, τι προφορά έχεις, όπως μιλάμε στον κάθε τόπο, στα Ανώγεια μιλάνε αλλιώς, στο Ηράκλειο μιλάνε αλλιώς, στη Σητεία μιλάνε αλλιώς. Έτσι, όπως είναι κι ο τρόπος συμπεριφοράς της ομιλίας μας, έτσι είναι και οι κοντυλιές μας. Παίζω πολλές φορές γιατί το ψάχνω, μιας και μου έπεσε το κουλούρι, και το λέω με ικανοποίηση, να κάνω το δάσκαλο τόσα χρόνια τώρα, και εξηγώ στον παιδιών ότι «ακούστε την κοντυλιά αυτή...», ας πούμε που λέμε ανωγειανές κοντυλιές, χαίρομαι γιατί είναι ο τόπος μου. Έχουμε... όχι πως είναι όλες σητειακές, προς Θεού, αλλά εάν πιάσεις τη βάση, βλέπεις ότι αυτή η κοντυλιά είναι Στειακιά και την έπαιξε ο τάδε ή ο τάδε με άλλο τρόπο, της έδωσε έναν άλλο τρόπο, άλλο χρώμα, και λένε ότι αυτή είναι ας πούμε Μονοφατσιώτικη ή δεν ξέρω τι είναι. Η πηγή της κοντυλιάς, θα ήθελα να πω πως είναι από την... σητειακές.

Ερ. Όταν γράφετε δίσκους δικούς σας, βάζετε μέσα κοντυλιές;

Π.Δ. Οι κοντυλιές που θαβάλω, επειδή ξαναλέω, μπορεί να το ακούτε πολλές φορές αυτό που λέω, οι κοντυλιές που βάζω πάντα είναι αυτές που έχω μάθει απ' τον πατέρα μου. Δηλαδή ο τρόπος που τις έπαιξε με γέμιζε.

Ερ. Έπαιξε κάτι ιδιαίτερο;

Π.Δ. Ναι.

Ερ. Τις γέμιζε περισσότερο;

Π.Δ. Είχε ένα τρόπο ξεχωριστό. Οφειλότανε και στα δάχτυλα αλλά προπαντός στο τόξο, γιατί για μένα η μουσική ξεχωρίζει, κι είναι... καμιά φορά λέω των παιδιών ότι έγκειται το 90% να είναι στο δεξί χέρι και τα υπόλοιπα να 'ναι στο αριστερό. Τόσο πολύ το δεξί χέρι παίζει μεγάλη σημασία και προπαντός, έτσι το 'χω αντιληφθεί, λύρα, βιολί και λαούτο θένε τον τρόπο που χρειάζεται ακριβώς να παιχτεί. Δεν μπορούμε να παραδούμε εμείς και να κάνουμε δικό μας τρόπο. Το δοξάρι πρέπει να 'ναι συρτό. Η μπένα έχει το δικό της τρόπο στο λαούτο.

Ερ. Έχετε ρυθμικό χέρι δεξί, όταν σας είδαμε να παίζετε είδαμε ότι έχετε ρυθμικό χέρι.

- Π.Δ. Ναι, αυτό μ' αρέσει κι αυτό διδάσκω και στα παιδιά.
- Ερ. Και το σπάσιμο, ας πούμε, του καρπού είναι χαρακτηριστικό.
- Π.Δ. Το δεξί χέρι, εγώ το λέω ότι είναι..., η δεξιά χέρα είναι η «αφέντρα» ας πούμε, και ας την πω τη λέξη έτσι, η «υπηρέτρια», αυτή που δέχεται τις εντολές είναι το αριστερό χέρι.
- Ερ. Ο πατέρας σας έσπαζε έτσι τον καρπό; Έκανε αυτόν τον ρυθμικό τρόπο, ε;
- Π.Δ. Ναι, ναι κι έκανε κι ένα ιδιόρρυθμο παίξιμο στο δοξάρι του.
- Ερ. Αν σας ακούσει κάποιος που είναι απ' το Ρέθυμνο αλλά δε βλέπει ποιος παίζει ούτε τραγουδάτε, θα καταλάβει ότι είναι ο Πασπαράκης;
- Π.Δ. Τα τελευταία χρόνια, και το λέω αυτό με χαρά, γιατί οι πιο παλιοί από μένα που συνεργαζόμουνα καμιά φορά μου λέγανε αυτό το πράγμα, «να προσπαθήσεις να κάνεις το χρώμα το δικό σου, το χρώμα του Πασπαράκη, να έχεις αποκτήσει μια δική σου ταυτότητα». Όταν μου το λέγαν στην αρχή, μου φαινόταν λίγο παράξενο. Όμως έχω την εντύπωση πως το πέτυχα. Δηλαδή αν ακούσουν τη λύρα μου ανδρώποι που παρακολουθούν τη μουσική, ανδρώποι που ξέρουνε, όχι μόνο μουσικοί, θα πούνε «ναι, αυτός είναι», ας πούμε, «ο Πασπαράκης ο Δημήτρης» ή «ο Πασπαρομήτσος» όπως με χαρακτηρίζουνε. Γνωρίζεται η λύρα μου και θα έλεγα ότι είμαι ικανοποιημένος. Δε λέω αν είναι καλή ή όχι, το που γνωρίζεται.
- Ερ. Εσείς μπορείτε να γνωρίσετε από ποια περιοχή είναι κάποιος που παίζει; Από πού κατάγεται; Αν είναι Ανωγειανός, αν είναι απ' τις Μέλαμπες, αν είναι από τον Άγιο Βασίλειο;
- Π.Δ. Ναι, το παίξιμο το ξεχωρίζω. Και μπορώ να σου πω κι όλους τους λυράρηδες, αυτοί που με ενδιαφέρουν προπαντός.
- Ερ. Χωρίς τραγούδι, ας πούμε ότι δεν τραγουδάει, έτσι; Γιατί με το τραγούδι αμέσως καταλαβαίνεις.
- Π.Δ. Από τη λύρα, ναι. Αν καμιά φορά δεν το πετύχω αμέσως, γιατί βγαίνουνε πολλοί καινούργιοι, αν δεν το πετύχω λέω «ποιος είναι;» κι έχω μια μικροαμφιβολία, αυτό που με βοηθάει μετά είναι το τραγούδι για να ολοκληρώσω να πω είναι ή δεν είναι. Αλλά ειδικά από τους παλιούς, να ακούσω τους παλιούς να παίζουνε; Δεν υπάρχει περίπτωση να μη γνωρίσω. Ν' ακούσω Σκορδαλό π.χ.; Ν' ακούσω Μουντάκη; Ν' ακούσω Ροδινό; Μα

δε μπορείς να μη γνωρίσεις! Δε μπορείς να μη γνωρίσεις. Ν' ακούσω... τι να σας πω τώρα; Τον Δερμιτζογιάννη από τη Σητεία, μα αφού...!

Ερ. Όχι, εγώ μιλάω μέσα απ' το νομό γιατί τα υπόλοιπα είναι λίγο πιο...

Π.Δ. Όχι, απ' όλη την Κρήτη ν' ακούσω θα το γνωρίσω.

Ερ. Έχουνε κάτι ιδιαίτερο στα Ανώγεια που δεν το 'χουνε στις άλλες περιοχές;

Π.Δ. Ναι, το παίξιμό τους είναι τελείως διαφορετικό, όχι τελείως διαφορετικό, έχει έναν παράξενο τρόπο παιξίματος, εμένα μπορώ να πω ότι με ενθουσιάζει και με συγκινεί...

Ερ. Τι χαρακτηριστικό έχει, ας πούμε;

Π.Δ. Έχει μια, πρώτα - πρώτα έχει μια όμορφη τρέλα. Ο Ανωγειανός λυράρης και γενικά τα λαούτα έχουνε μια όμορφη τρέλα. Έχουνε, ρε παιδί μου, δίνουνε όρεξη στα γλέντια τους και λοιπά και λοιπά. Δε μιλάω για την τέχνη. Η τέχνη είναι κάτι το διαφορετικό. Είμαι σκληρός και δε θα 'θελα να συνεχίσω το πώς βλέπω τον κάθε ένα...

Ερ. Όχι, όχι, δεν είναι αυτό το πράγμα.

Π.Δ. Άλλο τέχνη και άλλο μπορώ εγώ, κι επειδή είναι η καταγωγή μου, να κάτσω να γλεντήσω με το μοτίβο το Ανωγειανό. Μπορώ να το κάνω. Και μπορεί να υπάρχουνε άλλοι λυράρηδες με τρομερή δεξιοτεχνία και να μην κατορθώνουνε να περάσουνε μέσα μου και να χτυπήσει ας πούμε η καρδούλα μου μέσα και να πω «Ναι!, θα γλεντήσω, θα γλεντήσω»...

Ερ. Να «σε πιάσει», που λένε...

Π.Δ. ... και να 'ναι χιλιάδες φορές καλύτερος. Δε μπαίνει εδώ η τέχνη, εδώ μπαίνει κάτι διαφορετικό. Τι σε ενθουσιάζει και τι σε συναρπάζει. Έτσι δεν είναι; Αν με βάλεις να βαθμολογήσω την τέχνη ξέρω τους καλούς λυράρηδες και λαουτιέρηδες. Έχω τη δύναμη. Προσέχω. Έχω δώσει τρομερή, τα τελευταία χρόνια, τρομερή βάση, ενδιαφέρον, στα κρητικά όργανα. Ειδικά μαντολίνο και λύρα με ενθουσιάζουνε πάρα πολύ. Μαντολίνο με συγχωρείτε, και το μαντολίνο, αλλά το λαούτο και η λύρα άμα ακούσω λαουτιέρη, πιστέψτε με, άμα ακούσω έναν καλό λαουτιέρη και παίζει μου είναι αρκετός να μην ακούσω λύρα. Μ' αρέσει το λαούτο πάρα πολύ. Έχει μεγάλα περιθώρια τεχνικής, όπως και η λύρα.

- Ερ. Λίγο την πορεία σας να συνεχίσουμε. Έχετε πάει στα είκοσι, ας πούμε, και μετά πάτε στρατό;
- Π.Δ. Κοιτάξτε, πήγα στρατιώτης και μετά που γύρισα απ' το στρατό είχα έναν αδερφό που έπαιζε λύρα... και πιο μεγάλους, είχα δυο αδερφούς, αλλά αυτό όταν απολύθηκα, εφοβήθηκα, ας πούμε με την καλά έννοια, λέω «τι ψάχνω τώρα εγώ»;
- Ερ. Τα ονόματα των αδερφών σας;
- Π.Δ. Ναι, ο πιο μεγάλος τον λέγανε Γιώργη, Γιώργο, τον άλλον τότε λέγανε Χρόνη...
- Ερ. Ζούνε, έτσι;
- Π.Δ. Ναι, βέβαια, παλικάρια! Και αυτός που ήτανε μετά από μένα ήταν ο Λαοκράτης. Τώρα ζει στην Ιταλία.
- Ερ. Κι οι δυο όμως - οι πρώτοι - παίζουν λύρα.
- Π.Δ. Από λίγο. Ο Χρόνης έπαιζε περισσότερη, εγώ τώρα ασχολήθηκα περισσότερο, ο Λαοκράτης έπαιζε πάρα πολύ καλή, αλλά τελευταία τήνε παρέτησε, ας πούμε και έπιασε άλλα επαγγέλματα. Όταν άκουσα το Λαοκράτη να παίζει λύρα όταν απολύθηκα απ' το στρατό, είπα μέσα μου, «εγώ τι ήρθα να κάνω τώρα στην Κρήτη; Τι ψάχνω»; Βρήκα μπροστά μου ένα βουνό. Λέω «τι κάνω τώρα εδώ»; Δεν κώλωσα, ποτέ μου όμως δεν απελπίστηκα, ποτέ, πάντα είχα μέσα μου ένα... μια δύναμη και μου 'λεγε «προχώρα, Πασπαράκη, εντάξει, μη φοβάσαι, κάτι θα βρεις κι εσύ»... Συνέχισα, συνέχισα όπως μπορούσα, σας είπα και προηγουμένως, μπορώ να σας πω ότι τον καιρό που άρχισα εγώ να φαίνομαι σαν Πασπαράκης, ήτανε μετά που επισκέφτηκα την Αθήνα. Στα τριάντα πέντε μου χρόνια.
- Ερ. Εκεί παίζατε σε μαγαζιά;
- Π.Δ. Ναι.
- Ερ. Σε ποια μαγαζιά;
- Π.Δ. Έπαιξα την αρχή, επήγα στο Αιγάλεω, σ' ένα κέντρο που λεγότανε «Αρκαδί». Μετά '76, '77 πήγα σ' ένα μαγαζί, σ' ένα κέντρο που λεγότανε το «Κρητικό Κονάκι» το οποίο ακόμη υπάρχει. Ύστερα κατέβηκα εδώ... όχι, πρωτομπήκα εδώ στα μαγαζιά στο κέντρο «Κάστρο». Ε, κατέβηκα μετά

από το «Κάστρο», απ' την Αθήνα μετά, μπήκα στο «Περίπτερο», «Λιμενικό Περίπτερο», στο «Λύρα», ένα κέντρο, από τότε κι ύστερα...

- Ερ. Τι ώρα τότε αρχίζανε τα μαγαζιά;
- Π.Δ. Χμ, σαν τους ανθρώπους αρχίζανε τότε!
- Ερ. Τι ώρα;
- Π.Δ. Σαν τους ανθρώπους λέω και λέω ότι 8:00, 9:00 η ώρα, εννιά η ώρα εμείς παίζαμε!
- Ερ. Εννιά η ώρα τα όργανα επάνω.
- Π.Δ. Εννιά η ώρα εμείς επαιζαμε κι ήμασταν υποχρεωμένοι να ήμαστε στη δουλειά μας από τις οχτώ. Εντολή από το αφεντικό κι έτσι ήταν τα πράγματα.
- Ερ. Πότε άρχισε αυτό να αλλάζει;
- Π.Δ. Τότε βγαίνανε πραγματικά, ο κόσμος που κάτεχε από μουσική, οικογενειάρχες, και βγαίνανε κι έπρεπε να φάνε, να πιούνε, να γλεντήσουνε και να σηκωθούν να παν να θέσουνε. Εδώ, τα πράγματα δυστυχώς... όντε πηγαίναμε εμείς να θέσουμε, πάνε τώρα στα Κρητικά μαγαζιά να γλεντήσουνε.
- Ερ. Αυτό από πότε έγινε, από πότε άλλαξε;
- Π.Δ. Το κάμανε αυτό οι καινούργιοι οργανοπαίχτες, και όχι όλοι φυσικά, αλλά αναγκάζονται και μερικοί να προσαρμόζονται με τα κέντρα, διότι πώς να το κάνεις. Κι όταν έχουνε μάθει μερικοί, να μην πούμε τώρα τα ονόματα ποιοι μάθανε να γλεντίζουνε έτσι, όταν βλέπω εγώ το λυράρη σε διάφορους χορούς που κάνω στη σχολή μου, και πρέπει ο λυράρης να μπει στο μαγαζί, να μπει στο μαγαζί 12:00 η ώρα, άντε να παν τα λαούτα πιο μπροστά, να τόνε περιμένουνε, τι να κάτσουνε;
- Ερ. Αυτό αρέσει στους οργανοπαίχτες;
- Π.Δ. Δεν ξέρω αν τους αρέσει τους οργανοπαίχτες.
- Ερ. Εσάς σας αρέσει;
- Π.Δ. Δεν ξέρω αν αρέσει στους οργανοπαίχτες, επέτρεψε μου να μετατρέψω την ερώτηση αλλιώς. Αυτό αρέσει στον κόσμο; Θα μπορούσατε να με ρωτήσετε να σας απαντήσω.
- Ερ. Ναι. Αυτή είναι η δεύτερη ερώτηση.

- Π.Δ. Δε νομίζω να αρέσει στον κόσμο.
- Ερ. Σ' εσάς αρέσει;
- Π.Δ. Όχι.
- Ερ. Αν δεν αρέσει και στον κόσμο, για ποιον γίνεται;
- Π.Δ. Γίνεται περισσότερο για τη νεολαία. Για τους μικρούς. Για τους νέους που..., είναι ευχάριστο βέβαια που την προτιμούν την κρητική μουσική αλλά ένας άνθρωπος που θα σηκωθεί να πάρει τα παιδιά του να πάει να γλεντήσει...
- Ερ. Δεν μπορεί να τα πάει 12:00 η ώρα.
- Π.Δ. Πώς να τα πάει, να βγει η 12:00 η ώρα για να πάει το πρωί να πα' να θέσει;
- Ερ. Οι επιχειρηματίες έχουν ευθύνη σ' αυτό, οι ιδιοκτήτες;
- Π.Δ. Δεν ξέρω αν θα πρέπει να τους κατηγορήσουμε, γιατί απ' ό,τι ξέρουμε και από τις δισκογραφικές δουλειές και από τα σημερινά που γίνονται στα μαγαζιά, μπαίνει το χρήμα στη μέση, μπαίνει το πώς να 'κονομήσουμε, και εκείνο τα χαλά όλα. Δεν ξέρω αν φταίνε εδώ πέρα ή αν παίζουν το σημαντικό ρόλο στο φταίξιμο. Δεν ξέρω τι να υποθέσω γιατί έχω απομακρυνθεί από τα μαγαζιά. Εδώ και είκοσι - είκοσι πέντε χρόνια που έχω καταλήξει στη διδασκαλία...
- Ερ. Δεν παίζετε σε μαγαζιά;
- Π.Δ. Στο κάθε βράδυ, στο κάθε βράδυ, αν εξαιρέσεις μερικές εκδηλώσεις, βραδιές που 'χω παίξει με το... από τον, από τότε που γράψαμε το '79 με το Βασίλη στην Αθήνα εννιά μέρες κι εδώ έξι...
- Ερ. Όταν λέτε «είχα κατέβει για δυο σαιζόν» το '76 - '77 στην Αθήνα εκεί παίζατε κάθε νύχτα, κάθε βράδυ;
- Π.Δ. Κάθε βράδυ, δεν υπήρχε περίπτωση... δεν μπορείς... ναι.
- Ερ. Μάλιστα, ήταν έτσι τα πράγματα.
- Π.Δ. Ήταν έτσι, και ας μην επήγαινες από τις 7:00 το χειμώνα, ας μην ήσουν στο μαγαζί απ' τις 7:00 η ώρα, είχες το κατσάδιασμα και είχαν και δίκιο, του μαγαζάτορα, έτσι;
- Ερ. Κι ο κόσμος ερχότανε, γέμιζε ένα μαγαζί, ας πούμε, κάθε νύχτα;

Π.Δ. Ναι. Εκείνη την εποχή ήταν διαφορετικά. Μπορεί να μην ήταν κάθε βράδυ, ποτέ ένα μαγαζί δε δουλεύει κάθε βράδυ. Και παλιά που λέμε σήμερα «παλιά τα μαγαζιά δουλεύανε», είχαμε και κενές παλιά. Ναι, οπωσδήποτε.

Ερ. Πότε αρχίσατε να διδάσκετε;

Π.Δ. Το 1983 με φώναξε ο αείμνηστος Κώστας Μουντάκης, γιατί είχα μια αντίληψη με τον τρόπο που δίδασκε αυτός, μια μικροαντίληψη την οποία την είχα πάρει από τους ίδιους τους μαθητές του που για να βελτιώσουν ας πούμε τη δουλειά τους θέλανε ιδιαίτερα μαθήματα και καταλήγανε σε μένα. Μένα μ' άρεζε πάντα η διδασκαλία. Και θα 'λεγα τη λέξη ότι «εμάθαινα από τους μαθητές», τον τρόπο που δίδασκε, τις νότες, δηλαδή, εγώ τις έμαθα χωρίς να με αντιληφθεί κανείς μαθητής, έμαθα τις νότες από τους μαθητές του Μουντάκη. Κι όταν επληροφορήθηκε ότι εγώ ήξερα λίγο τη δουλειά, με φώναξε και κατέβηκα το '84 πλέον ύστερα. Συνεργαστήκαμε κάτσαμε ένα – δυο χρόνια μαζί...

Ερ. Στο «Απολλώνιο»;

Π.Δ. Ναι, στο «Απόλλων».

Ερ. «Απόλλων», ναι.

Π.Δ. Ωδείο Ηρακλείου «Απόλλων». Το οποίο είμαι εγώ ακόμα εκεί, ο Μουντάκης εν τω μεταξύ ήθελε να φύγει το '85 – '86 να πάει σε άλλο ωδείο, κι αυτός έψαχνε να πάρει ένα πτυχίο, λέει, το οποίο το δικαιολογούσε τότε το Ελληνικό Ωδείο. Ε, χωρίσαμε από τότε αλλά, να κάνω μια παρένδυση εδώ, δε μπορώ να ξεχάσω τη βοήθεια αυτουνού του ανθρώπου, τι κέρδισα απ' αυτόν τον άνθρωπο και το 'χω σήμερα, και συνεχίζω να διδάσκω με τον τρόπο αυτό και χαίρομαι γιατί είναι και πάρα πολύ εύκολος αυτός ο τρόπος, γιατί δεν έχω ρωτήσει μόνο τους μαθητές μου, αλλά και καθηγητές μέσα απ' το ωδείο, οι οποίοι είναι έμπειροι και έχουνε σπουδάσει σ' άλλα όργανα.

Ερ. Το ωδείο έχει κι άλλα όργανα, έτσι;

Π.Δ. Ναι. Τα πάντα.

Ερ. Κι εσείς διδάσκετε με ειδικές νότες, πώς;

Π.Δ. Οι νότες που διδάσκουμε εμείς είναι ας πούμε αυτά τα λατινικά γράμματα, δηλαδή δε γράφουμε στο πεντάγραμμο, με έναν τρόπο δικό μας... Δικό μας...

ο Μουντάκης μαζί με το γιο του είχανε γράψει αυτόν τον τρόπο, ο οποίος είναι 100% αποδοτικός, γι' αυτό σας είπα προηγουμένως ότι έχω ρωτήσει καθηγητές μέσα απ' το ωδείο μας, οι οποίοι είναι πολύ, όχι σας εμάς, πολύ μεγαλύτεροι στη τεχνική κ.λπ. κ.λπ. και το βρίσκουνε τόσο εύκολο, τόσο αποδοτικό που τους έγραψα κάποια στιγμή κάτι για να δω «για πες μου», μια Πατρίσια, μια κοπέλα ξένη, μια καθηγήτρια που είχαμε μέσα, και τον Καλούτση το Γιώργη που τον έχουμε ακόμη, «για κάτσε να σας γράψω κάτι στον πίνακα να μου πείτε, να δω αν το παίζετε». Ο τρόπος που τα γράφω, τα παίζανε αμέσως. Ειδικά η κοπέλα που δεν είναι από την Ελλάδα καθόλου.

Ερ. Τα παίζανε σε ποιο όργανο;

Π.Δ. Στο πιάνο, ναι. Είναι τόσο εύκολος αυτός ο τρόπος.

Ερ. Να σε ρωτήσω κάτι. Λες ας πούμε νότα Λα, έχετε ας πούμε κανένα διακριτικό;

Π.Δ. Έχουμε το Λα.

Ερ. Το Λα εντάξει, ξέρει πού θα το πατήσει ο άλλος, σχετικά με το πόσο θα διαρκέσει, με το χρόνο...;

Π.Δ. Υπάρχουνε οι παύσεις, οι παρεστιγμένες.

Ερ. Δηλαδή πόσο θα κρατήσει αυτή η νότα, αυτό έχετε κάποιον τρόπο να το γράφετε και πώς;

Π.Δ. Ναι.

Ερ. Λίγο αναλυτικά το θέλουμε.

Π.Δ. Ναι. Αν γράψουμε ας πούμε ένα σκοπό ο οποίος είναι, έχει παύση. Ταν.

Ερ. Παράδειγμα, με δικά σου λόγια, μια μικρή μελωδία πώς είναι γραμμένη.

Π.Δ. Παράδειγμα, αν γράψουμε την Ξαστεριά, έτσι;

Ερ. Πάρτε χαρτί.

Π.Δ. Θα πούμε ότι θα κάνουμε:

(Τραγουδάει)

Ρε Σολ Σολ Σολ, Ρε Σολ Σολ Σολ Λα Σι, Λα Σι Σολ. Ρε Ρε Ρε Σολ.

Έχουμε λοιπόν τις παύσεις.

Ερ. Αυτό το καταλαβαίνω.

Π.Δ. Ναι.

- Ερ. Το συγκεκριμένο ερώτημα είναι: το Λα, Σολ Λα Σι, το Λα θα κρατήσει λιγότερο από το Σολ;
- Π.Δ. Σολ Λα, δεν έχει, δεν έχει, οι Σολ και Λα δεν έχουμε καθόλου παύση.
(Τραγουδάει)
Σολ Λα Σι...
- Ερ. Εκεί, αυτή η διαφορά στη χρονική διάρκεια που 'χουν αυτές οι δυο νότες πώς το γράφεις;
- Π.Δ. Εκεί δεν βάζουμε την παύση. Δηλαδή εδώ γράφουμε τώρα: Ρε Σολ Σολ Σολ, Ρε Σολ Σολ Σολ...
(Γράφει)
Θα το δείτε, αυτό είναι.
(Τραγουδάει)
Ρε Ρε Ρε Σολ.
Αυτό κάνουμε, Ρε Ρε Ρε Σολ, τα τρία μαζεμένα, η σύζευξη, αυτό το πράμα κάνουμε. Έχουμε παύση και λέει:
(Τραγουδάει)
«Ποτέ θα κά...»
- Ερ. Παύση είναι αυτό το κόμμα που βάζετε...
- Π.Δ. Το κόμμα αυτό που βάζουμε είν' η παύση.
(Τραγουδάει)
«Ποτέ θα κάμει...»
- Ερ. Δε βάζετε παύση και το Σι αυτό που είναι πιο μακριά, το κάνετε με την παύλα αυτή;
- Π.Δ. Ναι, ναι, ναι... Με αυτό το γράμμα, ή μπορεί να το κάνουμε έτσι κατσουνωτό, έτσι ή να 'ναι ίσιο.
- Ερ. Ναι, ναι, για να καταλάβουνε ότι θα το κρατήσουν παραπάνω αυτό.
- Π.Δ. Ναι, αυτή είναι η παρεστιγμένη. Ναι.
- Ερ. Ωραία.
- Π.Δ. Κι εδώ πέρα στο τέλος που λέμε...
(Τραγουδάει)
«...ξαστεριά...» ... Ρε Ρε Ρε Σολ.
Βλέπετε; Το ένα Ρε είναι μοναχό τα άλλα έχουν μια σύζευξη.

(Τραγουδάει)

«Παμ παραράμ».

κι εκεί πάλι θα μπει παύση. Καταλάβατε; Καλά κάνετε και με ρωτάτε κι ευχαριστώ πάρα πολύ γι' αυτήν ερώτηση και τη διευκρίνιση με ίντα κάμομε.

Ερ. Αυτό είναι το σύστημα, δηλαδή, του Μουντάκη, εσύ δεν το άλλαξες καθόλου.

Π.Δ. Όχι.

Ερ. Δεν αισθάνθηκες κάποια ανάγκη δική σου να προσθέσεις κάτι ή να αφαιρέσεις κάτι απ' αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας του Μουντάκη;

Π.Δ. Δεν ξέρω αν έχω κάμει κάτι παραπάνω ή παρακάτω, το μόνο που ξέρω είναι, το μόνο που θυμάμαι, αν έκανε αυτό άλλοτε αν το 'κανε έτσι και μπορούμε να το δούμε και σήμερα, π.χ. τη σύζευξη αν την έβανε από κάτω, αν την έβανε από κάτω τη σύζευξη ή από πάνω.

Ερ. Είχε καμιά σημασία αν ήταν κάτω ή πάνω;

Π.Δ. Όχι, εγώ το 'χω συνηθίσει έτσι.

Ερ. Μήπως έβαζε κάποιες άλλες φράσεις από κάτω, σε άλλη σειρά;

Π.Δ. Όχι, τότε όχι, τότε όχι. Δεν ξέρω τι κάνει ο Μάνος, γιατί ο Μάνος ο Μουντάκης ο γιος του είχε βοηθήσει τον...

Ερ. Ο Μάνος πού βρίσκεται τώρα;

Π.Δ. Ο Μάνος βρίσκεται στην Αθήνα.

Ερ. Έχεις τηλέφωνο δικό του;

Π.Δ. Στο σπίτι το 'χω, στο σπίτι έχω το κινητό του τηλέφωνο, ναι.

Ερ. Καλά.

Ερ. Ναι.

Π.Δ. Ε, αυτά τότε ο Μάνος, γιατί κι ο Μουντάκης και κανείς μας, εμείς δεν ξέραμε καθόλου από νότες. Εμείς τη λέξη «νότα», όταν ήταν να μας ερωτήσουνε παλιά «έχει η λύρα νότες;», ελέγαμε «όχι». Ε, και δηλαδή μας... Γελοιοποιούμαστε, ναι. Αλλά δεν ξέραμε.

Ερ. Το Μάνο εσείς τον έχετε δει να διδάσκει;

Π.Δ. Όχι, τώρα δεν τον έχω δει να διδάξει.

Ερ. Όχι τώρα, παλιά.

Π.Δ. Όχι, εγώ μόνο με τον Μουντάκη τον πατέρα του έχω συνεργαστεί. Ξέρω όμως ότι αυτός ο τρόπος... ο Μάνος εμετέφερε επειδή είναι γνώστης στο πεντάγραμμο, εμετέφερε τις νότες με τέτοιο τρόπο, ναι, είχε σπουδάσει μουσική, αυτό είναι.

Ερ. Ναι. Εγώ έχω μια απορία.

Π.Δ. Ναι.

Ερ. Πόσο χρόνο πρέπει να κάτσουνε οι μαθητές στο ωδείο ή να κάνουν ιδιαίτερα μαθήματα, για να πουν ότι έγιναν λυράρηδες; Μπορείς όλα τα συρτά, όλες τις σειρές συρτών να τις γράψεις;

Π.Δ. Η ερώτησή σας είναι πολύ σοβαρή και θέλει να την εξηγήσομε. Πρώτα - πρώτα, πρώτα απ' όλα, είναι στον άνθρωπο, στο παιδί, το αν έχει μέσα του αυτό το μικρόβιο που λέγεται μουσική. Και στη συνέχεια εξαρτάται κατά πόσο θα καλλιεργηθεί από το δάσκαλο που τον παραλαμβάνει, να προχωρήσει. Δεν υπάρχουνε εδώ πέρα όπως στα άλλα όργανα ή στο πιάνο, ότι θέλει δώδεκα χρόνια για να δώσεις εξετάσεις να πάρεις πτυχίο. Σε μας δεν θωρώ εγώ να χρειάζονται τα χρόνια, σε μας είναι κατά πόσο υπάρχει η δυνατότητα στο μαθητή μέσα του αυτή η ευαισθησία, μέσα του αυτά τα πράγματα που λέγονται μουσική, και του τα ξυπνάμε τώρα εμείς για να πάρει μπροστά. Εγώ έχω μαθητή τώρα, και στα πέντε του χρόνια δίνει εξετάσεις εφέτος για να πάρει ένα χαρτί σαν αποδειχτικό σπουδών, κι έχω και άλλους που εποστρατευτήκανε για να μπορούν να 'χουν τη δύναμη της πενταετούς φοίτησης. Είναι στον άνθρωπο...

Ερ. Πού είναι αυτό το παιδί τώρα που λέτε;

Π.Δ. Είναι στο ωδείο του Ηρακλείου.

Ερ. Η επιτροπή από ποιους είναι;

Π.Δ. Η επιτροπή είχαμε και μέχρι πρότινος τον Κουρουπό, ο Κουρουπός εκατέβαινε από τη Αθήνα, άλλοτε κατέβαινε με ένα πρόσωπο άλλοτε με άλλο, ο Καλούτσης τώρα που λέμε, είν' η Ρίκα η Δεληγιαννάκη...

Ερ. Κανείς δηλαδή από αυτούς δεν ξέρει από λύρα.

Π.Δ. Δεν είναι για λύρα. Δηλαδή αυτοί δεν ξέρουν από λύρα, ξέρουν από μουσική.

Ερ. Δηλαδή υπάρχει αποδεικτικό για τα παιδιά. Σε ποια επιτροπή δίνουν εξετάσεις;

- Π.Δ. Αυτή η επιτροπή που σας ανέφερα. Ο Κουρουπός, δεν ξέρω αν το έχετε ζήσει κι αν τον έχετε ζήσει, ο Κουρουπός είν' η μάνα του απ' την Κρήτη, απ' τα Χανιά νομίζω είν' η μάνα του, και όχι μόνο έχει ιδέα από κρητική μουσική, αλλά πολύ αυστηρός. Πάρα πολύ αυστηρός.
- Ερ. Το αποδεικτικό τι, έχει καμιά ισχύ, μπορούν να το χρησιμοποιήσουν πουθενά, σε άλλες σπουδές στη μουσική;
- Π.Δ. Είναι πιο πολύ σαν ένας μάρτυρας ας πούμε, ένα αποδεικτικό ότι γνωρίζουμε κάτι. Πιο μπροστά μας επέτρεπε το υπουργείο και έγραφε «Δίπλωμα». Εγώ δηλαδή τα χρόνια που πήρα το Δίπλωμα που πήρα, τότε ήταν Δίπλωμα. Έτσι. Τώρα τα τελευταία δυο – τρία χρόνια, μας ελένε «όχι, θα είναι ένα αποδεικτικό σπουδών, έτσι θα γράφουμε επάνω».
- Ερ. Έχει επάνω βαθμολογία;
- Π.Δ. Ναι, ναι.
- Ερ. Βαθμό τάδε ή γράφει λέξη «άριστα»;
- Π.Δ. Ναι, ναι. Άμα είναι το άριστα 10 μπορεί να γράψουνε και τόνο που λέμε στο σχολείο. Όταν υπάρχει το... μέχρι το οκτώ, από το οκτώ και κάτω κόβουνε. Κόβουνε πολλούς.
- Ερ. Η βάση είναι οχτώ δηλαδή;
- Π.Δ. Ναι. Το οχτώ είναι «άντε, πήγαινε να σε ξεφορτωθούμε παραδείγματος χάριν», γιατί δεν μπορείς να κάνεις τίποτε άλλο.
- Ερ. Πόσους μαθητές έχετε... πόσοι μαθητές έχουν περάσει απ' τα χέρια σας;
- Π.Δ. Στα είκοσι δύο χρόνια που διδάσκω τώρα, και δεν είναι δύσκολο να απαντήσω στην ερώτησή σας γιατί γράφονται οι μαθητές στα τετράδια τα δικά μου, πάνω από τριςήμιση χιλιάδες.
- Ερ. Πάνω από τριςήμιση χιλιάδες. Από αυτούς έχουνε βγει λυράρηδες;
- Π.Δ. Έχουνε βγει πολλά παιδιά.
- Ερ. Ναι.
- Π.Δ. Έχουνε βγει πολλά παιδιά, μην αρχίσω να κατονομάζω γιατί δεν τα θυμάμαι τα ονόματά τους, δεν μπορώ να είμαι, να συγκρατώ τόσο πολύ τα ονόματά τους...
- Ερ. Αλλά κάνουν μαθήματα, δηλαδή, ως έναυσμα έτσι για να συνεχίσουνε μετά.

Π.Δ. Κοιτάζετε, αν πάλι με ρωτήσουν, το λέω και στα παιδιά, δεν είναι αρκετό να πούμε ότι δίνουμε ένα χαρτί ότι φοίτησες εδώ πέρα πέντε - δέκα χρόνια και φεύγεις από 'δω ότι είσαι λυράρης. Εγώ το λέω των παιδιών καθαρά: «Μη νομίζετε πως θα γίνετε λυράρηδες όταν θα φύγετε από 'δω. Είναι σαν τον οδηγό που παίρνει το δίπλωμα της οδήγησης και πάει και τρακέρνει αμέσως. Και τρώει τα μούτρα του». Είναι ένα αποδεικτικό σπουδών, να το πούμε έτσι.

Ερ. Ναι. Άλλη οδηγία τους δίνετε όσον αφορά την συμπεριφορά τους;

Π.Δ. Αυτή που έδωσα σήμερα στο παιδί όταν φύγαμε απ' το στούντιο, είπα σ' αυτό το μικρό παιδί, είπα να μη πιστέψουνε ποτέ πως κατέχουνε μουσική. Η μουσική είναι ένα χάος με την έννοια την καλή, ένας σπήλιος που έχει μέσα θησαυρούς, και μπαίνεις και ψάχνεις και βρίσκεις τον πρώτο θησαυρό, αλλά σου γυαλίζει κάτω... πιο μέσα, κάτι καλύτερο. Κι όσο πας πιο βαθιά τόσο πιο πολύ συναρπάζεσαι, κι αυτό λέω στο παιδί ύστερα ότι φτάνεις στο τέλος, όχι στο τέλος, στην ζωής το τέλος, κι όταν κατέχεις από μουσική και ψάχνεις την αληθινή μουσική να μάθεις πολλά πράγματα, τελειώνεις κι είσαι δυστυχημένος, γιατί δεν έμαδες τίποτα. Έτσι λέω των παιδιών: «Μην πιστέψετε ποτέ σας πως είστε καλοί, ή πως είστε πρώτοι και δεν υπάρχει άλλος. Αυτά θα σας εδάψουνε. Να πιστεύετε ότι 'θα γίνω καλύτερος όσο μπορώ». Αυτό.

Ερ. Υπάρχει κάποια στιγμή που μετανιώσατε που είστε λυράρης, που παίζετε λύρα;

Π.Δ. Όχι, και πολλές φορές μεταξύ αστείου και σοβαρού που κάνουμε συζητήσεις, με όλες τις δυσκολίες που 'χω περάσει, γιατί έχω περάσει και δυσκολίες, και φτώχιες ακόμη, και δυσκολίες στη δουλειά μου που δεν είχα ψωμί να φάω και, έβαζα εκείνη την εποχή ας πούμε, τη λέξη «ρουφιάνος», με την έννοια την καλή, πώς να βρω ένα γλέντι για να πάω, γιατί παντρεύτηκα και δεν είχα τίποτε, καμιά δουλειά στα χέρια μου ούτε τα πτυχία μου να τα χρησιμοποιήσω. Γιατί δεν ήμουν ο καλός, ο ξακουστός λυράρης. Και λέω στις συζητήσεις που κάνουμε καμιά φορά, αν με ξαναστείλει ο Θεός, με όλα τα βάσανά μου, θα 'θελα να με ξαναστείλει τον ίδιο.

- Ερ. Ναι. Σε ποιες περιοχές έχετε παίξει στην Ελλάδα;
- Π.Δ. Στην Ελλάδα, σ' όλη την Κρήτη, αλλά στην Ελλάδα επειδή συνεργάστηκα με το Γ' Πρόγραμμα και κάναμε κάτι συναυλίες, ανεβάσαμε τότε τον «Ερωτόκριτο» με την ορχήστρα της Ε.Ρ.Τ., είχα πάει σε πολλά διαμερίσματα της Ελλάδας, είχα πάει παραδείγματος χάριν στην Αθήνα στο Ηρώδειο, στην Καισαριανή, στον Προφήτη Ηλία, στη Λήμνο...
- Ερ. Αυτά ήταν συναυλίες;
- Π.Δ. Ναι, στο Ναύπλιο, στην Πάτρα, στην Ακράτα...
- Ερ. Σε γλέντια;
- Π.Δ. Σε γλέντια; Στην Αθήνα; Σε γλέντια έχω πάει στον Πειραιά σ' ένα γάμο μια φορά, γλέντια, γλέντια, στην Πάτρα...
- Ερ. Εξωτερικό;
- Π.Δ. Εξωτερικό έχω πάει Ολλανδία που κάναμε κάτι συναυλίες με το Γ' Πρόγραμμα, αν θεωρείται εξωτερικό και η Κύπρος, δεν είχα την τύχη να πάω δε άλλα μέρη, μόνο στη Γαλλία, τότε που πήρα τέσσερεις μαθητές μου, τότε που ήταν κι ο Βασίλης, ήταν πιο μεγάλος από τους μαθητές μου, γιατί τότε ήτανε, γινότανε ένας διαγωνισμός, «Τα μουσικά νιάτα», στην Ουνέσκο, στη Γαλλία. Κι έπρεπε να 'σαι από δεκαοχτώ και κάτω, κι από δεκατρία κι απάνω. Κι έπεσε πραγματικά θα έλεγα ο κλήρος, να εκπροσωπηθεί η Ελλάδα απ' την Κρήτη. Πώς έγινε, αυτοί το ξέρουνε. Κι έπεσε στο Ωδείο μας. Το ωδείο ειδοποιήσανε κι είχα αυτήν την εμπειρία και την τύχη θα έλεγα, να πάρω τα παιδιά αυτά και να πάω στη Γαλλία να παρουσιάσουμε τη λύρα μας και το λαούτο...
- Ερ. Ναι. Στο μουσικό γυμνάσιο έχετε διδάξει;
- Π.Δ. Όχι, δε θα πήγαινα...
- Ερ. Δε θέλετε;
- Π.Δ. Άμα ήθελα θα ήμουνα.
- Ερ. Γιατί δε θέλετε;
- Π.Δ. Να μην απαντήσω σωστά; Γιατί μ' αρέσει καλύτερα εκεί που είμαι. Εκεί που προτιμώ να πηγαίνω, μ' αρέσει καλύτερα εκεί που προτιμώ να πηγαίνω. Πάω στην Ιεράπετρα, μ' έχει ειδοποιήσει ο δήμος και κάνω

μάθημα και είμαι πολύ ευχαριστημένος, στα Ανώγεια κι είμαι πολύ ευχαριστημένος.

Ερ. Στην Κρήτη ποιες είναι οι περιοχές δράσης σας; Εντάξει, ας τα αφήσουμε αυτά αν δε θέλετε ν' απαντήσετε.

Π.Δ. Ναι, δε θα ήθελα να απαντήσω.

Ερ. Ποιες είναι οι περιοχές δράσης σας, δηλαδή πού παίζετε, στο Ρέθυμνο, νομό Ρέθυμνου..., Ν. Ρεθύμνης, Ηρακλείου;

Π.Δ. Ως επί το πλείστον, στο νομό Ηρακλείου, ένα μέρος μέχρι τα Ανώγεια το νομό Ρεθύμνης, στη Σητεία είχα κάνει αρκετά γλέντια, στα Χανιά παλιά είχα κάνει αρκετά γλέντια, σ' όλη την Κρήτη.

Ερ. Σ' όλη την Κρήτη, έτσι;

Π.Δ. Σ' όλη την Κρήτη.

Ερ. Να κάνω κι εγώ μια ερώτηση. Τα δίδακτρα που πληρώνουν τα παιδιά εκεί στην Ιεράπετρα, για κάθε παιδί εννοώ, όχι για σας...

Π.Δ. Ναι, ναι, ναι.

Ερ. Το παιδί πόσο πληρώνει; Είναι προσιτό αυτό για ένα βιοπαλαιστή, ας πούμε; Μπορεί να το πληρώσει κανείς εύκολα;

Π.Δ. Κοιτάξτε, εάν μπει κανείς, εάν αυτή τη στιγμή μάθουνε οι συναδέλφοι μου με πόσα χρήματα πήγα την πρώτη χρονιά, δεν θα το αναφέρω, είναι γελοίο.

Ερ. Όχι τα δικά σου, τα παιδιά πόσο δίνουν, δηλαδή ένα παιδί που ενδιαφέρεται στην Ιεράπετρα να μάθει λύρα πόσο πληρώνει το παιδί;

Π.Δ. 40 Ευρώ το μήνα.

Ερ. 40 ευρώ το μήνα. Και κάνετε μια φορά την εβδομάδα;

Π.Δ. Ναι, ναι, είναι το ποσό για το δάσκαλο, είναι αστείο, να σηκώνεσαι από 'δω να πηγαίνεις γιατί όταν σκεφτείς ότι τα πρώτα χρόνια, όπως σας είπα και προηγουμένως, επήγανε οχτώ παιδιά, έκανα μια δυσία, και την πιστεύω πως ήτανε δυσία, δεν καλύφθηκαν τα έξοδα μου αλλά δεν μετάνιωσα. Δεν μετάνιωσα. Είμαι ευχαριστημένος για την Ιεράπετρα διότι σήμερα είναι τουλάχιστον τρεις φορές απάνω τα παιδιά.

Ερ. Μάλιστα.

Π.Δ. Δεν πρέπει να τρώμε αμέσως με χρυσά κουτάλια. Αγώνας χρειάζεται για να πετύχεις κάτι.

- Ερ. Μάλιστα. Κύριε Σταυρακάκη, εσείς ανήκετε σε μια μουσική οικογένεια. Έτσι; Ο πατέρας σας και η μητέρα σας από τα Ανώγεια, κι εσείς γεννηθήκατε στα Αρμανώγεια.
- Σ.Β. Στα Αρμανώγεια.
- Ερ. Πολλοί μουσικοί παίζουν, μου 'πατε δέκα στην οικογένεια περίπου...
- Σ.Β. Δεν ήταν απ' το ίδιο χωριό αυτοί που είπα, ορισμένοι ήτανε, απ' το Αρμανώγεια, ο πατέρας του Μήτσου που ήταν ο πρώτος δηλαδή που άκουσα...
- Ερ. Ο Πασπαράκης;
- Σ.Β. Ναι, του Μήτσου του Πασπαράκη, τον πρώτο που άκουσα σαν παιδί πέντε - έξι χρονών, ε, τα πρώτα μου ακούσματα ήταν του πατέρα του. Μετά όσο μεγαλώναμε ή όσο μεγαλώναν οι υπόλοιποι, άρχιζε ο καθένας κι έπιανε μαντολίνο, λύρα, λαούτο και όλο και μεγάλωνε η παρέα. Δηλαδή, το να παίζεις, το να διασκεδάζεις, το να κάνεις παρέες, καντάδες, αυτή ήταν δηλαδή η ζωή μας κι αυτή ήταν η διασκέδαση μας, όταν ήμασταν δέκα χρονώ, δεκαπέντε, είκοσι, κείνα τα χρόνια.
- Ερ. Ναι. Πότε ξεκινήσατε να παίζετε μαντολίνο;
- Σ.Β. Εγώ ξεκίνησα γύρω στα δεκαοχτώ - είκοσι. Αλλά δεν ήτανε τόσο πολύ, όχι ότι δε με 'διέφερε, δεν είχα δώσει δηλαδή τόσο βάρος στο όργανο όσο στη φωνή. Εμένα μ' άρεσε το τραγούδι.
- Ερ. Τραγουδούσαν άλλοι στην οικογένεια;
- Σ.Β. Όλοι, τραγουδούσαν όλοι. Αφού σου λέω, παρέες.
- Ερ. Και πώς και πιάσατε μαντολίνο ας πούμε, και δεν πιάσατε λύρα ή λαούτο;
- Σ.Β. Επειδή έπαιζε ο αδερφός μου λύρα λέω γιατί να πιάσω κι εγώ λύρα, έπιασα το μαντολίνο, αλλά σου λέω, δεν είχα δώσει κι ακόμη - ακόμη, μετά από τόσα χρόνια, δεν έχω δώσει τόσο βάρος στο μαντολίνο, δεν έδωσα, όσο στο τραγούδι. Δηλαδή το τραγούδι ήτανε η ζωή μου, ήτανε ό,τι καλύτερο μπορούσα να... δηλαδή να κάνω.
- Ερ. Και σας καλούσαν συγκροτήματα ή κάποιος λυράρης τακτικά να παίζετε; Ήτανε πιο οικογενειακή υπόθεση; Πώς γινότανε;
- Σ.Β. Στην αρχή ήτανε όπως το λες πιο οικογενειακά, δηλαδή, εντάξει, να βρεθούνε πέντε άτομα μια παρέα να πάρουμε το μαντολίνο να

διασκεδάζουμε μέχρι την άλλη μέρα το πρωί. Μετά, εγώ σας είπα ότι ξεκίνησα μεγάλος, το μαντολίνο το 'παιζα για δικού μου, έτσι, για την πάρτη μου και για την παρέα. Στα είκοσι εφτά μου γινότανε ένας διαγωνισμός στα Ανώγεια με τον Χατζιδάκι, τον «Μουσικό Αύγουστο» που έκανε εκείνα τα χρόνια, το '80 και έλαβα μέρος τραγουδιού, πήρα ένα βραβείο, και από κει ήταν ας πούμε το ερέθισμα να ξεκινήσω σαν επαγγελματίας. Αρχισα με τον αδερφό μου κι έπαιζα, μετά από δυο χρόνια γνωρίστηκα με το Ρος Ντέιλι, επακολούθησαν δίσκοι...

Ερ. Με τον Ρος Ντέιλι στην Κρήτη παίζατε;

Σ.Β. Ναι, εδώ στην Κρήτη ήτανε ο Ρος, εδώ γνωριστήκαμε, κάναμε μετά δυο - τρεις δίσκους μαζί, με τον αδερφό μου, με διάφορους άλλους κι έτσι ξεκίνησε η πορεία δηλαδή και μπήκα στο χώρο πλέον τση μουσικής και του... σαν επαγγελματίας.

Ερ. Υπάρχουν περιπτώσεις που μετανιώσατε που γίνατε επαγγελματίας;

Σ.Β. Όχι, ποτέ, ποτέ. Σας είπα ότι άλλη δουλειά κι αν είχε κάνω, όσα άλλα λεφτά, όσα πιο πολλά λεφτά κι αν είχε βγάλω, δε θα το μετάνιωνα ποτέ. Δηλαδή που κάνω αυτή τη δουλειά. Και σας είπα, ένα παραπάνω το τραγούδι.

Ερ. Μαθητές έχετε;

Σ.Β. Όχι, εγώ δεν κάνω ούτε ωδείο, ούτε δάσκαλος, ούτε... δεν ξέρω κατ' αρχήν νότες, εγώ δεν ξέρω. Έτσι, ό,τι, όπως το κόψει το μυαλό μου κι όπως...

Ερ. Σκοπούς βγάζετε;

Σ.Β. Ούτε σκοπούς... δε βγάλω. Ξέρεις, είναι να το 'χει κι ο άνθρωπος.

Ερ. Με ποιους έχετε συνεργαστεί, εκτός από το Ρος Ντέιλι και τον αδερφό σας...;

Σ.Β. Ποιους έχω συνεργαστεί... ε... Εντάξει, με το Μήτσο που έχουμε κάνει δίσκους, με τους Φραγκιαδάκηδες, τον Μιχάλη και τον Αντώνη, με τον Γιάννη το Σταυρακάκη, με ποιους άλλους...; Αυτούς περισσότερο.

Ερ. Ποια είναι η ακτίνα δράσης σας, σε ποιες περιοχές έχετε παίξει;

Σ.Β. Στην Κρήτη, όλη.

Ερ. Και ανατολική και κεντρική και Ηράκλειο και δυτική;

Σ.Β. Και ανατολική και δυτική, σίγουρα, Ρέθυμνο...

- Ερ. Σ' όλες τις επαρχίες;
- Σ.Β. Σ' όλες τις επαρχίες, ναι. Στην Αθήνα έπαιζα πολλά χρόνια. Είχαμε και μαγαζί εκεί πέρα.
- Ερ. Τι μαγαζί;
- Σ.Β. Κρητικό.
- Ερ. Διασκέδασης;
- Σ.Β. Ναι.
- Ερ. Πώς λεγότανε;
- Σ.Β. Λεγότανε «Πατούχας», μετά «Ερωφίλη».
- Ερ. Ο «Πατούχας», μάλιστα. Από πότε μέχρι πότε ήταν αυτό το μαγαζί;
- Σ.Β. Αυτό ήταν πιο παλιά, έπαιζε ο Μουντάκης πρωτόπαιζε εκεί πέρα, μετά έπαιζε ο Κακλής, μετά παίζανε διάφοροι άλλοι και το '81, το '81 πήγαμε εμείς, κάναμε τρία χρόνια και μετά φύγαμε και πήγαμε σ' ένα άλλο μαγαζί, στην «Ερωφίλη».
- Ερ. Και γιατί έκλεισε αυτό το μαγαζί;
- Σ.Β. Ε, ήτανε μικρός ο χώρος και γυρεύαμε ένα μεγαλύτερο.
- Ερ. Κι έγινε «Ερωφίλη».
- Σ.Β. Ναι, έγινε «Ερωφίλη».
- Ερ. Ο «Πατούχας» που ήτανε σε ποια περιοχή;
- Σ.Β. Ο «Πατούχας» ήτανε στο Περιστέρι.
- Ερ. Ναι. Και η «Ερωφίλη»;
- Σ.Β. Η «Ερωφίλη» ήταν στην Καισαριανή, στου Παγκράτι, Καισαριανή.
- Ερ. Αυτό υπάρχει ακόμα;
- Σ.Β. Όχι, δεν υπάρχει.
- Ερ. Γιατί έκλεισε;
- Σ.Β. Ε, φύγαμε, μας εκούρασε η Αθήνα το '90, κυκλοφοριακό κι όλα αυτά, και κατεβήκαμε μετά που είχαμε άλλο μαγαζί εδώ στην... εδώ στο Ηράκλειο. Πάλι «Ερωφίλη». Μέχρι το '94.
- Ερ. Και αυτό πάλι, γιατί κουράστηκατε ας πούμε;
- Σ.Β. Ε, κοιτάξε να δεις ήτανε δύσκολο, το να κάνεις το μαγαζί, να 'σαι υπεύθυνος για το φαγοπότι και για όλα, και να παίζεις κιόλας ήταν πολύ δύσκολο. Πολύ κουραστικό.

- Ερ. Τα πρώτα χρόνια που άνοιξε ο «Πατούχας», ήταν τα γλέντια ας πούμε καλά, γέμιζε κόσμο το μαγαζί;
- Σ.Β. Ναι, ναι. Πολύ καλά. Πολύ καλά.
- Ερ. Είχε και φαγητό;
- Σ.Β. Είχε και φαγητό, Σαββατοκύριακα ήταν πραγματικά γεμάτο. Εντάξει, τις καθημερινές ήταν όπως όλα τα άλλα μαγαζιά.
- Ερ. Οι καλλιτέχνες βγαίνουν νωρίς;
- Σ.Β. Δε... πιο νωρίς, όπως το 'λεγε ο Μήτσος, πιο νωρίς. Δηλαδή δεν πάει τώρα 12:00 η ώρα και 1:00 που ξεκινούμε.
- Ερ. Πότε έγινε αυτό;
- Σ.Β. Πιστεύω ότι είναι τώρα καμιά δεκαετία, '85 - '90, απ' το '90 κι ύστερα κι ίσως πιο μετά, πιο μετά. Μ' αυτό συμβαίνει και σε άλλους χώρους διασκέδασης. Σ' οποιοδήποτε άλλο μαγαζί, ξέρω 'γω μπουζούκια έχει, ρεμπέτικα έχει, πάνε μετά τις 12:00.
- Π.Δ. Τα μπουζούκια ήτανε πάντα έτσι.
- Σ.Β. Ε, όχι πάλι τόσο πολύ, όχι τόσο πολύ.
- Ερ. Είχατε παίξει με το Μουντάκη, είχε τύχει;
- Σ.Β. Με το Μουντάκη, είχα παίξει, ναι.
- Ερ. Πολλές φορές;
- Σ.Β. Ε, θα 'χα παίξει πέντε - έξι φορές, αλλά είναι με καλή παρέα...
- Ερ. Τι άνθρωπος ήταν;
- Σ.Β. Πολύ καλός, δηλαδή είχενε μερακλίκι, ήτανε γλεντζές στην παρέα τον έβλεπες ότι, ρε παιδί μου, δε' να κάτσει, να πει, παρόλο που είχενε πρόβλημα υγείας, αποκολλήσεις που είχε κάνει στα μάτια, ήτανε, εντάξει, μεγάλος δεν μπορούμε να πούμε, εμένα ήτανε η συμπάθεια μου κι από μικρός, επειδή είχε ωραίο τραγούδι, τραγουδούσε ωραία...
- Ερ. Χόρευε;
- Π.Δ. Κι ωραία χόρευε.
- Σ.Β. Ναι, ναι, ναι, χόρευε. Ήτανε πολύ, πολύ, μεγάλος, μεγάλος δάσκαλος, δεν το συζητάμε. Βέβαια.

- Ερ. Και στα τρία, τώρα, μαγαζιά «Πατούχας», «Ερωφίλη» Αθήνας, και «Ερωφίλη» Ηρακλείου, πώς καλούσατε, ποιος την είχε ας πούμε την επιχείρηση, η οικογένεια;
- Σ.Β. Εμείς, ναι, εγώ με τον αδερφό μου. Και επειδή σας λέω κάποια στιγμή μας εκούρασε...
- Ερ. Πάντως φαγητό υπήρχε και σ' αυτό (στο «Ερωφίλη»), στο Ηράκλειο της Κρήτης, έτσι;
- Σ.Β. Ναι, πώς, φαγητό.
- Ερ. Και καλούσατε διάφορους καλλιτέχνες, διάφορα σχήματα;
- Σ.Β. Όχι, εμείς παίζαμε.
- Ερ. Εσείς. Κάθε βράδυ;
- Σ.Β. Εμείς παίζαμε. Κάθε βράδυ.
- Ερ. Ο Μουντάκης, πώς κι είχε έρδει;
- Σ.Β. Ο Μουντάκης είχε έρδει... γινότανε μια βάφτιση ενός γνωστού του, τον είχε καλέσει, και εντάξει, με το να 'ρδει έπρεπε να παίξει, να τονβάλουμε να παίξει.
- Ερ. Πότε αρχίσανε οι χοροί με τους συλλόγους;
- Σ.Β. Ε, με τους συλλόγους μετά από το '80 - '85, '82, '83 από 'κει κι έπειτα, πιστεύω ότι αυτό ήτανε κι ένας λόγος που σταματήσανε οι παρέες οι οικογενειακές. Να πηγαίνουνε στα μαγαζιά 10:00 η ώρα να ξεκινάει η διασκέδαση, το γλέντι. Εξαιτίας των χορών, το κάθε χωριό, ο κάθε σύλλογος στην Αθήνα ή στο Ηράκλειο έκανε το χορό του σε οποιαδήποτε μαγαζί στην Αθήνα, αυτός πιστεύω ότι ήτανε ένας λόγος που σταματήσανε οι παρέες. Γιατί είχε ο κόσμος τότε, ο καθένας είχε υποχρέωση να πάει την Παρασκευή ή το Σάββατοκύριακο να πάει σε δυο - τρεις χορούς, οπότε δεν του 'μενε ώρα, δεν του 'μενε να πάει μετά την καθημερινή να πάει να διασκεδάσει.
- Π.Δ. Μα οι χοροί των συλλόγων ήτανε για μικρό διάστημα χρόνου. Οι χοροί ξεκινούσανε πριν τις αποκριές ένα μήνα και τς απόκριες και τα λοιπά.
- Σ.Β. Μα δεν ήτανε μόνο οι χοροί τις απόκριες, Μήτσο. Μετά οι συλλόγοι, μετά οργανώσεις τότε με το Πασόκ, με τη Νέα Δημοκρατία, μετά απ' το '80 - '82, τότε ξεκινήσανε οι οργανώσεις...

- Ερ. Οι χοροί και τα λοιπά.
- Σ.Β. Ναι, οι χοροί.
- Ερ. Πιστεύετε, δηλαδή, ότι κατά κάποιο τρόπο έβλαψε ίσως...
- Σ.Β. Ναι, εγώ το πιστεύω αυτό, εγώ το πιστεύω. Δεν είναι δηλαδή σήμερα όπως ήτανε παλιά. Εν τω μεταξύ υπάρχει και κορεσμός, υπάρχει οικονομική κρίση, υπάρχει ότι βγαίνουν, να εγώ τώρα αυτή τη στιγμή, έχουνε βγει στο Ηράκλειο είκοσι παιδιά είκοσι χρονών κι είκοσι πέντε που παίζουνε όργανο, κι ανάθεμα κι αν κατέχω εγώ τα πέντε. Δηλαδή, ο άλλος έπιασε τον *Πρώτο χανιώτη*, αμέσως πρέπει να βγάλει δίσκο, πρέπει να πιάσει να πάει στο γάμο του ξαδέρφου, του χωριανού, και γι' αυτό τώρα πιστεύω ότι είναι ένας λόγος που περνάει και η κρητική μουσική ένα... περνά μια κρίση.
- Ερ. Με τον κύριο Πασπαράκη και με τον κύριο Σιγλέτο και τον κύριο Ζαχάρη τότε σμιζάτε;
- Σ.Β. Με το Μήτσο, ξεκινήσαμε, δηλαδή παίζαμε, είχαμε παίξει και πιο μπροστά.
- Π.Δ. Αλλά σαν συνεργασία πιο στενή...
- Σ.Β. Σα συνεργασία, τότε βγάλαμε τον πρώτο δίσκο;
- Π.Δ. '99.
- Σ.Β. Το '99. Βγάλαμε τον πρώτο δίσκο, ε, μετά πιάσαμε και τα γλέντια, κάναμε μετά τη δεύτερη δουλειά, οπότε δηλαδή, εντάξει, συνεργαζόμαστε όποτε βρεθεί...
- Π.Δ. Θα κάνουμε και τέταρτη και πέμπτη.
- Σ.Β. ... όποτε βρεθεί γάμος ή πανηγύρι, πάμε.
- Ερ. Ναι. Με τον ανιψιό του, με τον κύριο Σιγλέτο;
- Σ.Β. Με το Βασίλη έχουμε παίξει πολλά χρόνια μαζί. Πάρα πολλά, δηλαδή δεκαπέντε - είκοσι χρόνια είναι τώρα που ξεκινήσαμε και παίζουμε. Έτσι κατά διαστήματα.
- Ερ. Σας καλούν σε γάμους;
- Σ.Β. Ναι.
- Ερ. Σε πανηγύρια;
- Σ.Β. Σε όλες αυτές τις εκδηλώσεις.
- Ερ. Έχετε κάνει ταξίδια στο εξωτερικό για να παίξετε;

- Σ.Β. Ναι, έχω πάει Αμερική, Καναδά, Αγγλία, Ισπανία, Γερμανία, Τουρκία. Αυτά.
- Ερ. Στην Τουρκία σε ποια μέρη πήγες;
- Σ.Β. Στη Τουρκία πήγα στο Κουσάντασι, στο Αϊβαλί, Σμύρνη, στο Αϊβαλί παίξαμε εκεί στους Τουρκοκρητικούς.
- Ερ. Τα σημερινά πράγματα πώς τα βλέπετε, όσον αφορά τη μουσική;
- Σ.Β. Η μουσική όπως είπα και προηγουμένως ότι περνά, περνά μια... Είναι βέβαια ορισμένοι άνθρωποι που συνεχίζουν να ακούνε μουσική κρητική, περνά μια κρίση. Και σας είπα οφείλεται κι ένα παραπάνω στην οικονομική κρίση που περνά ο κόσμος.
- Ερ. Παλιότερα ήταν πιο φτηνά τα μαγαζιά, ας πούμε, για μια οικογένεια;
- Σ.Β. Ήταν πιο φτηνά, σίγουρα. Εγώ το μόνο θετικό που βλέπω, που με παρηγορεί δηλαδή, τώρα πέντε - έξι χρόνια, δέκα χρόνια, παίζω σε κάτι μικρούς χώρους.
- Ερ. Ναι.
- Σ.Β. Δηλαδή που βάζουνε εκατό άτομα. Και βλέπω κι έρχονται παιδιά από δεκαοχτώ, είκοσι, είκοσι πέντε, δηλαδή το 90% είναι νέοι. Και δεν έρχονται έτσι για την πλάκα ντων να κάνουνε μια ώρα, δύο και να φύγουνε, θα κάτσουνε μέχρι 3:00, 4:00 η ώρα το πρωί.
- Ερ. Με ποιον παίζετε εκεί;
- Σ.Β. Έπαιζα με κάποιον, με το Βασίλη παίζουμε πέντε - έξι χρόνια σ' ένα μαγαζί.
- Ερ. Μαντολίνο - λαούτο μόνο;
- Σ.Β. Μαντολίνο, λαούτο, κρουστό.
- Ερ. Το κύριο όργανο, τη μελωδία ποιος την έχει;
- Σ.Β. Λύρα παίζαμε πιο λίγο, δηλαδή τα πρώτα χρόνια. Μετά άρχισε και βάζαμε περισσότερο...
- Ερ. Αρέσει στο κόσμο αυτό;
- Σ.Β. Ναι, άρεσε. Όχι άρεσε, γιατί τώρα που παίζω σε ένα άλλο μαγαζί μουσική, μια άλλη μουσική σκηνή το «Ξαδέρι», έχουμε λύρα κι αρέσει, αρέσει. Αλλά είναι σε πιο χαμηλή ένταση, πιο μικρός ο χώρος, πιο κοντά έρχεσαι σε επαφή με τον άλλον πολύ...

- Ερ. Μήπως κι αυτός είναι ένας λόγος που η ένταση δεν είναι τόσο δυνατή και...
- Σ.Β. Σίγουρα, είναι και αυτός ένας λόγος, μπορεί να περνάει η κρητική μουσική την κρίση που λέμε, η δυνατή ένταση. Δηλαδή, πόσες φορές θα πας στο γλέντι, στο γάμο και σου λένε «ω» ή βλέπεις τον κόσμο «δεν καθόμαστε εδώ, να πάμε πιο πέρα απ' τα ηχεία». Ή να σου λένε ότι «χαμηλώστε».
- Ερ. Οι πυροβολισμοί που παίζουν μήπως έδιωξαν κάποιον κόσμο;
- Σ.Β. Ε, κι αυτοί κάνανε κάποια ζημιά. Τώρα δεν παίζουνε τόσο πολύ όσο παίζανε εκεί την εποχή '80, '85, '90 που ήτανε στο ζενίθ.
- Ερ. Τώρα γιατί δεν παίζουν τόσο πολύ;
- Σ.Β. Ε, κοιτάξτε, έχουμε δει ορισμένα περιστατικά. Ο κόσμος μετά ο πολύς, ρε παιδί μου, το κατηγορήσε αυτό το πράμα.
- Ερ. Εκτός Κρήτης ή και εντός;
- Σ.Β. Εντός Κρήτης! Ε, βέβαια γιατί εδώ συζητούμε περισσότερο, γιατί έξω στην Αθήνα δεν παίζουνε. Εδώ, εδώ γινότανε και ειδικά σε ορισμένες περιοχές, δηλαδή άμα πας στη Σητεία, εγώ άμα πάω στη Σητεία, πάω ρε παιδί μου και κάθομαι και παίζω, δεν σκέφτομαι ότι κάποια στιγμή θα γίνει παρεξήγηση ή ότι θα βγάλει ο άλλος το μπιστόλι, θα κινδυνεύω εγώ. Εμείς έχουμε κινδυνέψει να παίζουνε δίπλα μας ακριβώς μπαλωδιές και να πηγαίνει στο ηχείο να καρφώνεται μέσα η σφαίρα.
- Ερ. Μεθυσμένοι πολλές φορές;
- Σ.Β. Ε, τις πιο πολλές φορές. Λοιπόν άμα πάω στη Σητεία δεν έχω πρόβλημα, άνετος, δηλαδή αφήνω το εαυτό μου ελεύθερο και δεν...
- Π.Δ. Γενικά η ανατολική ήτανε πιο...
- Σ.Β. Ναι, γενικά πάντα ήτανε πιο ήρεμη.
- Π.Δ. Δεν είχαν από εκεί αυτή την κακιά συνήθεια. Προς τα 'δω μετά αλλάζουν τα πράγματα. Κατάλαβες;
- Σ.Β. Αλλά κι εδώ έχουν αρχίσει και..., δηλαδή το πράμα που γινότανε πριν είκοσι χρόνια και δεκαπέντε, δε γίνεται τώρα. Διότι αν θες κι οι μαγαζάτορες κι οι ίδιοι έχουνε... γιατί σου λέει «άμα μου παίζουνε μπαλωδιές θα μου κλείσουνε το μαγαζί» και σφίγγουν κι αυτοί τα πράγματα οπότε... Δηλαδή, τώρα με το να δω κάποιον να σηκωθεί να

παίζει μπαλωδιά, τι να σου πω; Σαν να 'ρθει να μου την παίζει στην κεφαλή, τόσο πολύ.

Ερ. Ναι.

Σ.Β. Τόσο πολύ.

Ερ. Μάλιστα.

Σ.Β. Ενώ πιο παλιά μ' άρεζε κι εμένα αλλά όχι σ' αυτό το βαθμό που γινότανε.

Ερ. Ευχαριστούμε πάρα πολύ κύριε Πασπαράκη και κύριε Σταυρακάκη. Ευχαριστούμε πολύ που συμμετείχατε και ήρθατε.

Σ.Β. Να 'στε καλά κι εσείς.

Ερ. Ελπίζουμε να τα ξαναπούμε κάποια άλλη φορά που θα έχετε λίγο περισσότερο χρόνο ίσως. Ευχαριστούμε πολύ.

Σ.Β. Να 'στε καλά. Κι εσείς.